

УДК 658

Формування системи поточного виробничого обліку відходів на підприємствах із виробництва металопластикових конструкцій

Тимрієнко І.Ю.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку й аудиту
Вінницького фінансово-економічного університету

Дімнич А.М., Пашкова М.С.

студенти
Вінницького фінансово-економічного університету

У статті зосереджено увагу на проблемах впровадження альтернативного підходу до організації ефективного поточного виробничого обліку відходів, що базується на обробці первинних даних щодо утворення і поводження з відходами на підприємстві. Пропонована система виробничого обліку відходів дозволяє зібрати та проаналізувати інформацію щодо виникнення та подальшого поводження з відходами виробництва, що призводить до мінімізації майбутніх економічних втрат і ризиків, пов'язаних з природоохоронною діяльністю підприємств галузі.

Ключові слова: відходи, утворення відходів, розміщення відходів, поводження з відходами, виробничий облік відходів, звітність.

Тимриенко И.Ю., Димнич А.М., Пашкова М.С. ФОРМИРОВАНИЕ СИСТЕМЫ ТЕКУЩЕГО ПРОИЗВОДСТВЕННОГО УЧЕТА ОТХОДОВ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ ПО ИЗГОТОВЛЕНИЮ МЕТАЛЛОПЛАСТИКОВЫХ КОНСТРУКЦИЙ

В статье сосредоточено внимание на проблемах внедрения альтернативного подхода к организации эффективного текущего производственного учета отходов, основанного на обработке именно первичных данных о возникновении и обращении с отходами на предприятии. Предлагаемая система производственного учета отходов позволяет собрать и проанализировать информацию о возникновении и дальнейшем обращении с отходами производства, что приводит к минимизации будущих экономических потерь и рисков, связанных с природоохранной деятельностью предприятий отрасли.

Ключевые слова: отходы, образование отходов, размещение отходов, обращение с отходами, производственный учет отходов, отчетность.

Timrienko I.Yu., Dimnych A.M., Pashkova M.S. FORMATION OF CURRENT PRODUCTION ACCOUNTING FOR WASTE ENTERPRISE PRODUCING METAL-PLASTIC CONSTRUCTIONS

This article focuses on the problems of implementation of an alternative approach to the current cost accounting effective waste-based processing is not consolidated, namely primary data generation and waste management in the enterprise. The proposed system of cost accounting allows waste to collect and analyze information about the origin and subsequent waste production that minimizes future economic losses and risks associated with environmental management industry.

Keywords: waste, waste, waste disposal, waste management, accounting waste reporting.

Постановка проблеми. Аналіз діяльності підприємств, що займаються виробництвом і установкою металопластикових конструкцій, характеризується високим рівнем конкуренції. Пошуки резервів зниження собівартості продукції і підвищення рентабельності вимагають інформації про реальний рівень витрат, про раціональність використання тих чи інших ресурсів у системі управління витратами на виробництво і монтаж металопластикових конструкцій.

Застосування сучасних технологій виробництва металопластикових конструкцій вима-

гає нового підходу до обліку виробничих витрат. Ці технології не завжди запобігають появі в процесі виробництва відходів, які в цих умовах можуть перероблятися за стадіями подальшого технологічного процесу, використовуватися в інших процесах, реалізовуватися в якості матеріалів, не піддаючись подальшій переробці тощо [1, с. 419].

Відповідно до ст. 17 ЗУ «Про відходи» суб'єкти господарської діяльності зобов'язані на основі матеріально-сировинних балансів виробництва виявляти і вести первинний поточний облік кількості, типу і складу відходів,

що утворюються, збираються, перевозяться, зберігаються, обробляються, утилізуються, знешкоджуються та видаляються, і подавати щодо них статистичну звітність у встановленому порядку [2].

Обліку підлягають всі види відходів виробництва і споживання, що утворюються на підприємствах і в організаціях і які надійшли від сторонніх організацій і індивідуальних підприємців, а також сировина, матеріали, що прийшли в непридатність в процесі зберігання, перевезення і т. д. (тобто не можуть бути використані за своїм прямим призначенням) [3, с. 90].

Система обліку поводження з відходами на підприємстві є частиною системи управління відходами виробництва і споживання і безпосередньо пов'язана з плануванням природоохоронної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання організації обліку відходів досліджені в роботах багатьох вітчизняних та зарубіжних економістів: О.Ю. Попової, Є.В. Зарчанської, О. Папінової, В.В. Пікінер, Н.В. Тумашик та ін., але при цьому висвітлюються проблеми обліку відходів виробництва, їх використання або ліквідацію, не акцентуючи увагу на створенні єдиної комплексної системи такого обліку.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Таким чином, на шляху до організації ефективної (з точки зору співвідношення витрат і функціональності) системи поточного виробничого обліку відходів є чимало серйозних проблем, пов'язаних зі специфічними особливостями відходів, наявністю у них життєвого циклу, організацією в рамках виробничої системи поточного обліку відходів своєчасного контролю за дотриманням вимог до тимчасового зберігання відходів, відсутністю у Державному класифікаторі деяких видів відходів, що ускладнює поточний облік такого роду відходів тощо.

Подолання вищезначених і багатьох інших проблем, пов'язаних з організацією виробничого обліку відходів, можливо на базі ефективно функціонуючої системи поточного виробничого обліку відходів.

Мета статті – дослідження організаційних і методичних аспектів функціонування системи поточного виробничого обліку відходів, що базується на обробці первинних даних щодо утворення і поводження з відходами на підприємстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однак на шляху до організації ефективної (з точки зору співвідношення витрат і

функціональності) системи поточного виробничого обліку відходів є чимало серйозних проблем.

Так, одна з проблем, безумовно, пов'язана зі специфічною особливістю відходів, що відрізняє їх від викидів і скидів, – наявністю у відходів життєвого циклу, в рамках якого здійснюється рух відходів. Як показує практика виробництва металопластикових конструкцій, після свого утворення відходи протягом свого життєвого циклу можуть брати участь у таких переміщеннях (операціях):

- розміщуватися на тимчасове зберігання на проммайданчику підприємства, де були утворені;

- переміщатися з одного місця тимчасового зберігання на інше в межах одного і того ж проммайданчика;

- розміщуватися на тимчасове зберігання на іншому проммайданчику підприємства ;

- передаватися частково або повністю на використання, знешкодження або безстрокове зберігання або захоронення на свої або чужі об'єкти.

При цьому передача/прийом відходів можуть супроводжуватися передачею прав власності, що необхідно враховувати при розрахунку платежів за розміщення відходів [4, с. 32].

Наступною проблемою є організація в рамках виробничої системи поточного обліку відходів своєчасного контролю за дотриманням вимог до тимчасового зберігання відходів згідно ДСанПіН 2.2.7.029-99 «Гігієнічні вимоги щодо поводження з промисловими відходами та визначення їх класу небезпеки для здоров'я населення», затверджених постановою головного державного санітарного лікаря України від 1 липня 1999 р. № 29, порушення яких обкладається екологічними платежами, а саме [5]:

- облаштування об'єктів тимчасового зберігання відходів;

- термін тимчасового зберігання відходів;

- дотримання встановлених граничних обсягів накопичення відходів на проммайданчику.

Необхідно відзначити, що організація такого контролю значно ускладнюється саме рухом відходів від джерела утворення до місця кінцевого призначення через часом численні проміжні об'єкти.

Крім того, виходячи зі сформованої практики ліцензування та обмеження діяльності щодо поводження з відходами під час розрахунку платежів за розміщення відходів необхідно відстежувати і враховувати термін дії

(закінчення) ліцензії на поводження з небезпечними відходами та затверджених уповноваженими природоохоронними органами лімітів на розміщення відходів.

Наступна група проблем в організації системи поточного виробничого обліку відходів пов'язана власне з відходами, як об'єктом обліку. Тут можна виділити наступні основні проблеми [6, с. 420].

Перша з них пов'язана із недостатньою розробкою Державного класифікатора відходів, в якому до цих пір відсутні деякі види відходів, які реально утворюються і підлягають обліку і звітності на підприємствах. Тому підприємствам доводиться вести поточний облік таких відходів під власними виробничими найменуваннями, а потім представляти їх в звітності під нормативними найменуваннями найбільш близьких до них груп або підгруп відходів з ДКВ [7].

Наступна проблема полягає в тому, що деякі відходи, навіть представлені в ДКВ як самостійний вид, підприємствам доводиться враховувати за так званими підвидами відходів. Це обумовлено сформованою практикою і розцінками при прийнятті на повторне використання або знешкодження деяких відходів. Наприклад, лом чорних металів, лом алюмінію та інших кольорових металів приймається заготівельними організаціями за безліччю сортів, кожен з яких має власну приймально-здавальну ціну. При цьому сорти відходів чорних і кольорових металів не представлені в ДКВ як окремі види відходів. Дана обставина ускладнює поточний облік такого роду відходів, тим, що їм змушені займатися не тільки екологи, але і бухгалтерія підприємства, яка відстежує реалізацію відходів як вторинної сировини [7].

Наступна проблема пов'язана з невідповідністю одиниць вимірювання та обліку відходів на підприємстві одиницям виміру цих же відходів у системі державного обліку, в якій, як відомо, кількість відходів повинна представлятися тільки в тоннах [8].

Наступна проблема пов'язана з обліком тих відходів, які після утворення потрапляють в контейнери для твердих побутових відходів і потім вивозяться на полігон (наприклад: сміття від прибирання приміщень, списаний спецодяг і спецвзуття, безліч інших відходів, які утворюються в невеликих кількостях, що не збираються заготівельниками як вторсировина, але дозволені до розміщення на полігонах).

Проблема обліку таких відходів полягає в тому, що вони вивозяться на полігон як один

вид відходу – тверді побутові відходи від підприємств і організацій, і на всю цю суміш відходів полігоном видається один документ, в якому вказується загальний обсяг прийнятих від підприємства відходів без поділу на окремі види. Однак підприємство у період звітної компанії або звірки екологічних платежів повинно подати до природоохоронного органу відповідні первинні виправдувальні документи по кожному виду вивезеного на полігон відходу [9].

Подолання вище означених і багатьох інших проблем, пов'язаних з організацією ефективного виробничого обліку відходів, можливо на базі ефективно функціонуючої системи поточного виробничого обліку відходів, яка полягає у такому:

1. Першочерговим і найважливішим кроком до створення ефективної виробничої системи обліку відходів є розробка стандарту підприємства, який встановлює порядок ведення обліку відходів, включаючи:

- джерела утворення відходів з переліками відходів, що утворюються;
- методи і поточні одиниці вимірювання відходів, коефіцієнти перерахунку в тонни;
- форми первинних облікових документів;
- порядок руху інформації щодо поводження з відходами між уповноваженими посадовими особами;
- схеми руху відходів в межах і за межами підприємства;
- переліки і обов'язки посадових осіб, які беруть участь в обліку відходів, та ін.

Як показує практичний досвід, без розробки подібного документа неможливо забезпечити повноцінний облік і звітність, а також розрахувати платежі за розміщення відходів.

2. Закріплення за кожним об'єктом в залежності від його призначення і відповідно до проекту нормативів утворення відходів або за результатами їх інвентаризації відповідного переліку відходів, що підлягають поточному обліку, а також нормативів їх утворення і лімітів розміщення.

3. Розробка схем руху відходів від джерел їх утворення через об'єкти тимчасового зберігання та/або об'єкти і підрозділи підприємства до місць кінцевого призначення (власних або зовнішніх об'єктів використання, знешкодження або розміщення відходів) за допомогою так званих «Карт руху» відходів.

«Карта руху» певного виду відходу – це зафіксований в електронній базі даних факт утворення, передачі або приймання певного виду відходу з усіма супутніми реквізитами

(дата, номер документа, цілі передачі / приймання відходів) і учасниками цього процесу (джерелами утворення, внутрішніми і зовнішніми постачальниками, споживачами і транспортувальниками відходів).

Даний прийом дозволяє, по-перше, зберігати і відстежувати в комп'ютерній базі даних повний життєвий цикл відходів в ланцюжку передач від власного джерела утворення або зовнішнього постачальника до місця кінцевого призначення в межах підприємства або до зовнішнього споживача відходів за його межами. По-друге, кожна «картка» фіксує мінімально необхідний обсяг інформації, що вимагається як для контролю руху відходів, так і для формування встановленої звітності і розрахунків платежів за розміщення відходів.

4. Формування на основі послідовної за часом сукупності «карт руху» відходів так званого електронного журналу поточного виробничого обліку відходів. Цей прийом дозволяє фіксувати в електронному вигляді величезну кількість первинних документів щодо поводження з відходами, що утворюються в підрозділах підприємства в процесі поточного обліку відходів. Таким чином, електронний журнал стає єдиною інформаційною базою даних, що відображає стан поводження з відходами, як в кожному окремому підрозділі, так і по підприємству в цілому.

Така електронна база даних, по-перше, дозволяє програмними засобами легко формувати оперативні довідки і зведення про стан поводження з відходами будь-якого підрозділу, об'єкту, виду, зовнішньому постачальнику або споживачу відходів, що вкрай важливо з точки зору забезпечення ефективного екологічного управління на підприємстві. По-друге, такого роду електронний журнал забезпечує достовірність звітності щодо поводження з відходами та розрахунків платежів за їх розміщення, оскільки вони здійснюються на основі електронних копій реальних первинних документів, наявність яких, в свою чергу, обов'язково перевіряється уповноваженими природоохоронними органами при перевірці звітності і звірці платежів за розміщення відходів.

5. Можливість організації для цілей обліку відходів нових видів відходів, відсутніх в даний час Державному класифікаторі відходів, але які реально утворюються на багатьох підприємствах. Даний прийом дозволяє диферен-

ціювати розрахунок платежів з урахуванням виду поводження з даними відходом (наприклад, розраховувати платежі за розміщуваними на полігоні відходи, але не нараховувати платежі за знешкодження відходів).

6. Можливість організації для цілей роздільного обліку відходів так званих підвидів відходів, які утворюють той чи інший нормативний вид відходів з Державного класифікатора відходів. Наприклад, це відноситься до лому чорних металів несортваного, з якого при його здачі в заготівельні організації з метою забезпечення максимальної виручки доводиться виділяти різні сорти (підвиди) чорних металів, які також відрізняються своєю прийнятною/здавальною ціною.

Висновки з цього дослідження. Таким чином, запропонована система виробничого обліку відходів дозволяє розраховувати платежі, формувати звітність і різні поточні зведення і довідки як по всьому підприємству (холдингу) в цілому, так і з будь-якого його територіально-віддаленого підрозділу.

Необхідно відзначити ще один важливий момент, пов'язаний з майбутніми принциповими змінами у вітчизняній системі нормування в галузі охорони навколишнього середовища. Як впливає з численних публікацій, протягом найближчих декількох років в Україні буде впроваджуватися давно перевірена в промислово розвинених країнах Європи й Америки система технологічного нормування, заснована на питомих показниках утворення викидів, скидів і відходів. При цьому індивідуальні технологічні нормативи і виробничі програми їх поетапного досягнення будуть встановлюватися для вітчизняних підприємств на основі ретельного аналізу даних про реальні рівні утворення викидів, скидів і відходів за всіма технологічними процесами і / або виробництвами. І в цій справі вже ніяк не обійтися без створення ефективних виробничих систем саме первинного обліку всіх видів відходів по кожному джерелу їх виникнення. І чим раніше будуть створені такі системи, чим більше об'єктивних даних буде зібрано та проаналізовано керівництвом підприємства, тим об'єктивніше будуть встановлені нові технологічні природоохоронні нормативи, тим реальніше й ефективніше будуть виробничі програми їх досягнення і тим менше будуть майбутні економічні втрати і ризики, пов'язані з використанням нових технологічних нормативів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Пікінер В.В. Поняття «відходи»: правовий, економічний та обліковий підходи / Пікінер В.В. // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2012. – № 3(24). – С. 418-423.
2. Закон України «Про відходи» від 01.01.2011 р. № 187/98-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/>.
3. Попова О.Ю., Зарчанська Є.В. Сутність та види відходів в господарській діяльності підприємств / О.Ю. Попова, Є.В. Зарчанська // Научные труды ДонНТУ. Серия: экономическая. 2009 р. – Выпуск 35-1. – С. 87-93.
4. Папінова О. Супутники готової продукції (облік поворотних відходів і внутрішнього браку) / О. Папінова // Баланс. – 2011. – № 77(1115). – 31-36 с.
5. ДСанПіН 2.2.7.029-99 «Гігієнічні вимоги щодо поводження з промисловими відходами та визначення їх класу небезпеки для здоров'я населення» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/>.
6. Пікінер В.В. Поняття «відходи»: правовий, економічний та обліковий підходи / Пікінер В.В. // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2012. – № 3(24). – С. 418-423.
7. Державний класифікатор відходів ДК 005-96. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.org/uk/work/klass200.n.htm> – Назва з екрана.
8. Тумашик Н.В. Бухгалтерський учет затрат на производство продукции и утилизацию отходов // Вестник ИНЖЭКОНА. Серия: Экономика. – 2009. – № 6(33). – С. 184.
9. Старий В. Щодо удосконалення регулювання, обліку та звітності у сфері поводження з відходами [Електронний ресурс] / В. Старий. – Режим доступу : <http://www.eco-initiatives.org.ua/page/vidhody>.